

Udvikling og tendenser på det sociale område

Vidensopsamling af analyse

Januar 2023

Augustinus Fonden har siden 1940'erne støttet indsatser, der løfter livskvaliteten for mennesker i de mest udsatte positioner i samfundet. Uddelingerne går primært til at støtte civilsamfundsaktørers arbejde på gadeplan og landsdækkende indsatser for særligt udsatte grupper. Et særligt fokusområde i de seneste år har været kapacitetsopbygning og styrkelse af organisationen hos udvalgte sociale aktører gennem flerårige samarbejder.

De seneste år (2018-2023) har fondens fokus på området været delt i tre ben:

- 1. Gadeplansindsatser:** Velfunderede mindre organisationers sociale indsats på gadeplan for særligt udsatte. Støtten ydes til organisationernes virke og udvikling – i udvalgte tilfælde som flerårige bevillinger.
- 2. Landsdækkende indsatser:** Udvalgte professionelle organisationers landsdækkende indsatser for særligt udsatte grupper.
- 3. Kunst- og kulturindsatser på det sociale område:** Udvalgte professionelle initiativer, der forener kunst og kultur på et højt niveau med en social indsats for børn og unge.

I 2018 fastlagde fondens bestyrelse strategien på baggrund af en analyse af området, der perspektiverede fondens bevillinger i forhold til et internt perspektiv, et kontekst- og omverdensperspektiv samt et brancheperspektiv.

Forud for en eventuel revidering af strategien ønsker Augustinus Fonden at få et eksternt blik på udviklingen siden 2018. Det er på denne baggrund, at Augustinus Fonden har bestilt analysen *Perspektiver på Augustinus Fondens sociale område*. Intentionen med analysen er at bidrage til grundlaget for beslutninger om, hvor og hvordan fonden strategisk placerer sig på feltet fremadrettet.

Konklusion

Stigende kompleksitet på det sociale område

Over de seneste år kan der spores en række overordnede tendenser, som præger det sociale område, og som afspejler en stadigt stigende kompleksitet og et øget pres på mennesker i udsatte positioner, aktører og det offentlige system. En analyse af tendenser på det sociale område over de seneste 5-10 år viser, at:

- Der finder en række strukturelle forskydninger sted på det sociale område, hvilket kan spores i en stigning i antallet af mennesker med særlige og komplekse behov. I et samfundsøkonomisk perspektiv betyder det, at flere offentlige udgifter går til indsatser for mennesker i særligt udsatte positioner.
- På det socialpolitiske område er de væsentlige politiske dagsordener præget af et politisk ønske om at reformere velfærdsområdet generelt med fokus på mere

helhedsorientering i indsatser, frisættelse af kommuner og civilsamfund, og at lokale virksomheder og andre aktører i stigende grad skal indtænkes i velfærdsløsninger.

- En analyse af aktører på socialområdet, som har modtaget bevilling af Augustinus Fonden, viser, at flere oplever at være presset fra flere sider, bl.a. med færre midler fra kommuner og fonde, målgrupper, hvis behov er steget og blevet mere komplekse, samt udfordringer med at rekruttere og fastholde frivillige. For at imødegå disse udfordringer, viser analysen, at det er vigtigt at udvide og styrke kapacitetsopbygningen ude hos organisationerne. Det gælder særligt de mindre organisationer.

Resultater

Strukturelle forskydninger på det socialpolitiske område

Flere mennesker er blevet mere sårbare og udgifterne til de mest sårbare er steget.

Flere borgere er blevet mere sårbare og får derfor brug for en grad af hjælp, som kan have omkostninger på mere end 1 million kr. om året. Udgifterne for gruppen af de mest sårbare er steget med 29% siden 2017 (MM Fakta, 2022). Det går ud over det generelle serviceniveau i kommunerne og dermed den basale velfærd. De mest sårbare borgere dækker bl.a. over mennesker med udviklingshæmning, autisme, erhvervet hjerneskade og dobbelt-diagnoser. Antallet i denne gruppe er steget 26% siden 2017, mens befolkningstilvæksten i samme periode blot er steget med 2,1% (Andersen & Reierman, 2022, 1). Der er ikke blevet tilført ekstra midler fra skiftende regeringer (Andersen & Reierman, 2022, 2).

Udgifterne på det specialiserede socialområde er steget med 10 mia. kr. på 10 år (KMD-analyse, 2022). Det specialiserede socialområde i de danske kommuner har gennem en årrække været kendetegnet af stigende udgifter og vanskeligheder ved at overholde budgetterne. Udgiftsstigningen tilskrives ofte demografiske faktorer som den stigende levealder og et generelt øget behov i befolkningen for socialpsykiatriske ydelser, mens vanskelighederne ved at ramme budgetterne kan skyldes, at området og målgruppens udfordringer er kendetegnet ved mangearterede og ofte komplekse problemstillinger.

En presset psykiatri. Flere diagnosticeres med en psykisk lidelse, der er lang ventetid på behandling, og flere udskrives for tidligt fra psykiatrien. Fra 2009 til 2018 er antallet af patienter i psykiatrisk behandling steget med 31%. Det antages, at hver 10. dansker har en psykisk lidelse (i 2022). Samtidig er ventetiden i psykiatrien i 2022 på 20-70 uger og 63 uger hos praktiserende psykiatere. Hver fjerde af dem, der udskrives fra psykiatrien, bliver genindlagt inden for en måned. Det skyldes bl.a. for få sengepladser. Ekspertur vurderer, at der samlet set er behov for 4,5 milliarder kr. om året til det psykiatriske område, hvis tilbuddet skal matche behovet. Det presser også den kommunale psykiatri (socialpsykiatri), som dermed møder flere mennesker med svære problemer. (Andersen & Reierman, 2022, 1)

Børn og unges generelle mistrivsel stiger. I løbet af de seneste 10 år er der sket en markant stigning i særligt de unges mistrivsel. I dag (2022) mistrives hver tredje kvinde og hver femte mand i alderen 16-24 år. Fra 2017 er der sket en stigning i andelen af kvinder i alderen 16-24 år, som har et dårligt mentalt helbred, fra 19% til 34% i 2022 (Davidsen et al., 2022). Det er særligt indikatorer som ensomhed, lav livstilfredshed og et dårligt selvvurderet helbred, der træder frem. Denne tendens forstærkes af, at der er længere ventetid på behandling, og at der generelt set bruges færre midler på det sociale område. Stigningen ses også blandt grupper af børn og unge, som ikke i traditionel forstand er i socialt udsatte positioner. Fokus er bl.a. på sociale medier, pres og præstationskultur som forklaringsmekanismer.

Væsentlige dagsordener og tendenser på det socialpolitiske område

I socialpolitikken ses den tydelige tendens mod større og mere komplekse behov blandt sårbare grupper afspejlet. På tværs af lovudspil, reformudspil og regeringsgrundlag viser policy-analysen en opmærksomhed på at udvikle politikker og tiltag, der fremmer sammenhæng, samarbejde (på tværs) og helhedsorientering.

Analysen peger på en politisk nyorientering, hvad angår hjemløserenform, som sammen-tænker bolig- og socialpolitik, såvel som en ny og mere helhedsorienteret beskæftigel-sespolitik med fokus på livsmestring. Barnets Lov fungerer desuden som et forebyggende tiltag, der kan sikre børns rettigheder og opdage mistro blandt børn, inden problemer-ne vokser sig for store. Dertil kommer velfærdsaftaler blandt flere kommuner, der skal gentænke indsats, så beslutningerne kommer tættere på borgerne, og 10-års planen for psykiatrien, som skal afhjælpe den negative udvikling i forhold til mennesker med psykiske lidelser og diagnoser. Specialeplanlægningen på socialområdet er også et centralt fokus, som skal bidrage til at sikre, at alle borgere med behov for en højt specialiseret indsats kan få adgang til den rette hjælp.

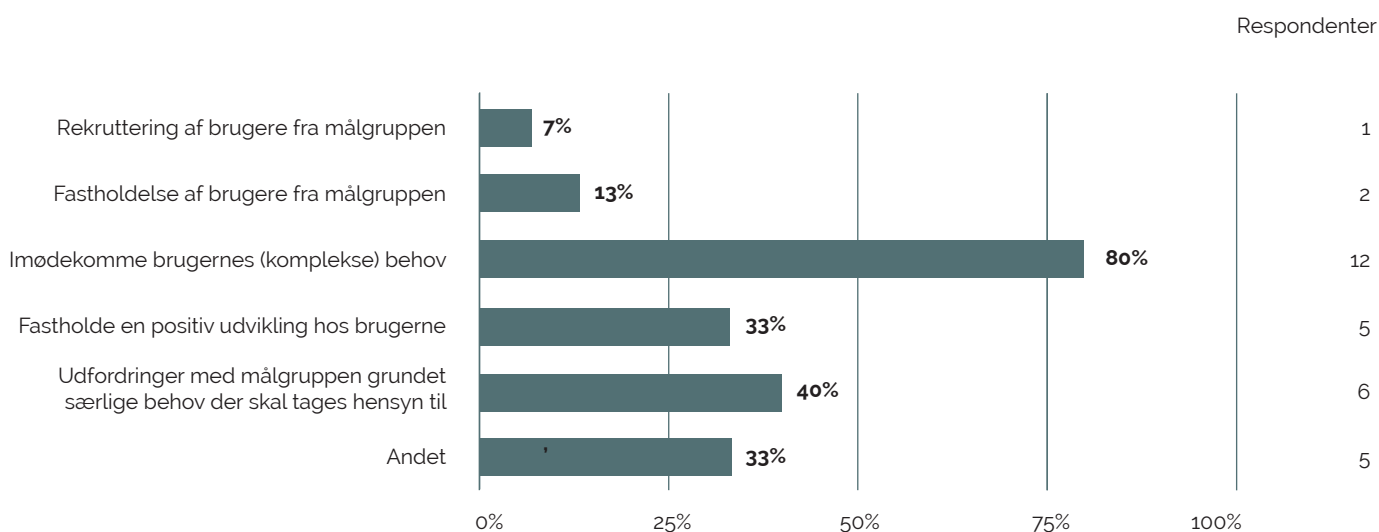
Interessentanalyse

Interessentanalysen fremhæver interessenters behov og situation med henblik på at styrke grundlaget for nye strategiske prioriteringer i Augustinus Fonden.

Organisationer konfronteres med et firdobbelt pres, der udfordrer deres drift og evne til at møde målgruppens komplekse behov. Dette pres opstår som følge af 1) færre kommunale midler, 2) stigende og mere komplekse behov hos målgrupperne, 3) inflationens indvirkning på det økonomisk råderum og 4) Relativt set færre fondsmidler til sociale formål set i forhold til fondenes stigende bevillinger. Det firdobbelte pres gør, at organisationerne har behov for dels en stabil drift til at vedligeholde den basale indsats (så flere kan støttes, kontinuerligt) og dels for midler til nye indsatser, da målgruppens behov ændrer sig og er komplekse, hvilket kalder på nye løsninger, som går på tværs af flere områder. Disse udfordringer kan imødekommes ved langsigtede finansielle bevillinger, der kan stabilisere driften, opbygge kapacitet og frigøre ressourcer til kerneopgaver samt udvikling af nye indsatser.

Flere organisationer peger særligt på, at der er et stigende behov for at kunne støtte voksne mennesker med komplekse udfordringer, der kalder på en mere specialfaglig, intensiv, håndholdt og længerevarende (tålmodig) indsats samt en indsats, som bygger bro over de overgange, disse mennesker befinder sig i (fx efter indlæggelse, fra gaden, fra et botilbud m.m. til eget hjem). Flere fremhæver også, at der er ulighed i adgang til hjælp: Flere mennesker i udsatte positioner flytter til landkommunerne (som har færre midler), og flere ressourcestærke frivillige flytter til byerne. Endelig peger organisationerne på, at det er sværere at rekruttere og fastholde både medarbejdere og, især, frivillige.

Figur 1: Hvad er de væsentligste barrierer for at lykkes i forhold til målgruppen?

Organisationerne peger særligt på, at de længerevarende bevillinger til driften understøtter en stabilisering af organisationerne, kapacitetsopbygning (for nogle) og frigør tid til kerneopgaverne og overskud til at udvikle nye indsatser. Det giver også organisationerne en blåstempling i forhold til andre fonde, som det dermed er lettere at søge yderligere midler hos. Flere af organisationerne ytrer et ønske om at fortsætte og endda forlænge samarbejdet/ bevillingerne endnu mere, så driften sikres, og så samarbejdet får mere karakter af et partnerskab med fælles dialog om, hvor fonden og modtageren sammen kan gøre mest nytte (i forhold til en målgruppe og problemstilling).

Interessenterne uddyber at 'andet' dækker over udfordringer, som de ikke selv kan løse såsom fattigdom og psykisk sygdom, at nogle brugeres problemer er meget komplekse og ikke opleves adresseret tilstrækkeligt fra det offentlige side, samt samarbejde med kommuner.

Socialområdet i Danmark har over de seneste år undergået en række markante forandringer, som samlet peger mod et øget pres på den offentlige sektor med flere borgere i markant udsatte positioner og med øgede kompleksiteter; et øget fokus på betydningen af civilsamfund og andre aktører for at kunne løfte velfærdsopgaven i forhold til borgere i de mest udsatte positioner; men også at civilsamfundsorganisationerne er pressede. Hvis civilsamfundet skal kunne løfte den større opgave, de tiltænkes, kræver det, at de får hjælp. Forfatterne til vidensafdækningen ser tre mulighedsrum, hvor Augustinus Fonden kunne bidrage:

- **Støtte til voksne i særligt udsatte positioner (og deres børn) med komplekse behov.** På baggrund af tendenser med stigning i antal mennesker med særlige og komplekse behov, flere med diagnoser, der udskrives for tidligt fra psykiatrien, flere udsatte i vedvarende fattigdom, sammenholdt med at andre fonde primært støtter andre målgrupper (fx børn og unge), og at flere af interessenterne i interessentanalysen efterspørger et fokus på de voksne der befinder sig i særligt udsatte positioner, tegner der sig et behov for støtte til voksne i særligt udsatte positioner (og deres børn) med komplekse behov.
- **Støtte til kapacitetsopbygning af mindre organisationer.** Selvom der er en tendens til, at flere fonde støtter kapacitetsopbygning nu end tidligere, er det stadig et område, som få fonde vil støtte. Samtidigt peger analysen på, at bevillingerne på det sociale område ikke er fulgt med efterspørgslen, og med nedlæggelsen af Satspuljen betyder det, at støtten til det sociale område samlet set er faldet. Interessentanalysen viser, at der er et meget stort behov for kapacitetsopbygning ude hos organisationerne. Et område, hvor organisationerne kalder på kapacitetsopbygning, er i forhold til frivillige. Analysen peger på, at frivilligområdet er i opbrud, frivilligheden forandrer sig, og der stilles andre krav til opgaverne fra frivillige – krav som civilsamfundsorganisationerne har svært ved at opfylde. Dette medfører samlet set store udfordringer med at rekruttere og fastholde frivillige. Et andet område, hvor kapacitetsopbygning er blevet mere presserende, er i forhold til arbejdsmiljø og fastholdelse af medarbejdere – særligt på de gadenære indsatser. Kapacitetsopbygning på dette område kan give medarbejderne gode metoder til at nedskalere konflikterne og skabe psykologisk tryghed. Samtidig vil det frigive ledelse og administration til at skabe den udvikling, organisationerne har behov for, hvis de skal lykkes med kerneopgaverne.
- **Lange bevillinger til små organisationer – med fokus på samarbejde og netværk.** Den større kompleksitet i de sociale problemer, målgrupperne står med, taler for at skabe indsatser på tværs og i samarbejde samt at give organisationerne den ro og stabilitet, der skal til for at kunne fokusere på de komplekse problemstillinger og gøre en forskel på målgruppeniveau. Dette kunne ske ved at give længere bevillinger og have et fokus på netværk mellem organisationer, der modtager bevillinger. Flere af de adspurgte interessenter fortæller, at de ville få stor gavn af at få et netværk med fondens andre bevillingsmodtagere.

Leverandør

SUS – Socialt Udviklingscenter er et socialt udviklings- og videnshus, som er sat i verden for at forbedre livsvilkår for mennesker i udsatte positioner. SUS er organiseret som en almennyttig forening og er optaget af at skabe lettilgængelig og værdiskabende viden for at bidrage til udvikling og nye sociale løsninger.

Metode og datagrundlag

Vidensafdækningen er baseret på en kombination af survey, interviews og en systematisk kortlægning.

Der er foretaget research gennem en systematisk søgning på officielle sites, policy-dokumenter, rapporter og metastudier. Ved anvendelse af en snowball-metode er søgningen fortsat ved at søge videre i kilder, som den øvrige litteratur/videnskilder har henvist til indtil, der ikke fremkommer ny viden. Kortlægningen af de væsentligste strukturelle forskydninger og aktuelle politiske dagsordener har været fokuseret på perioden 2018-2022 og følgende temaer:

- Offentlig politikudvikling og tendenser i den nationale socialpolitik, tendenser på socialområdet (rammer og struktur) og tendenser i civilsamfundet
- Mere specifikke ændringer på statsligt og kommunalt niveau
- Markante strukturelle ændringer (særligt social ubalance).

Interessentanalysen er foretaget med først en survey til 15 nuværende bevillingsmodtagere hos Augustinus Fonden. Dernæst er der foretaget dybdegående interviews med otte af disse bevillingsmodtagere for at få uddybet svarene og kvalificeret viden om deres behov, vanskeligheder og oplevelse af samarbejdet med Augustinus Fonden. Derudover er der foretaget interview med Augustinus Fonden og en ekspert inden for feltet.

Formål

Den viden, som er skabt med støtte fra Augustinus Fonden, skal ud at leve for fortsat at fremme af udviklingen inden for det sociale område. Ved at offentliggøre denne korte vidensopsamling gøres denne viden tilgængelig for andre relevante aktører og fagmiljøer, hvilket bidrager til fortsat udvikling af området.

Derfor har Augustinus Fonden fået udarbejdet denne korte udgave af *Udvikling og tendenser på det sociale område* med to formål: Dels at styrke fondens strategiske retning til gavn for mennesker i udsatte positioner og dels for at øge transparensen omkring fondens støtte til evalueringer og vidensprojekter, så det bliver tilgængeligt for flere.

Augustinus Fondens opfølgning på analysen

Augustinus Fonden anvender analyser af støtteområderne for at afklare, hvordan fondens støtte indvirker på områderne og om der er behov for justering af fondens strategi.

På baggrund af kortlægningen justerede Augustinus Fonden i 2023 sin strategi på det sociale område til at have specielt fokus på særligt udsatte voksne.

Fonden blev desuden bekræftet i værdien af at yde støtte til arbejdet med organisationsudvikling og kapacitetsopbygning, som der fortsat er fokus på i fondens sociale strategi. Der kigges desuden ind i mere netværksdannelse mellem fondens interessenter.

Litteraturliste

MM Fakta (2022). *Fakta: 2.328 borgere i 10 kommuner koster mere end 1 million kroner om året*. Lokaliseret d. 5. december 2022: <https://www.mm.dk/artikel/fakta-2328-borgere-i-10-kommuner-koster-mere-end-1-million-kroner-om-aaret>

Reiermann, J. & Andersen, T. K. (2022)1. *Nødråb fra landets ti største kommuner: Flere og flere borgere koster kommunerne mere end en million kroner om året*. Lokaliseret d. 5. december 2023: <https://www.mm.dk/artikel/noedraab-fra-landets-ti-stoerste-kommuner-flere-og-flere-borgere-koster-kommunerne-mere-end-en-million-kroner-om-aaret>

Reiermann, J. & Andersen, T. K. (2022)2. *Sådan kan der komme styr på løbske udgifter til de mest sårbare*. Lokaliseret d. 5. december 2023: <https://www.mm.dk/artikel/saadan-kan-der-komme-styr-paa-loebske-udgifter-til-de-mest-saarbare>

KMD-analyse (2022). *Kommunernes styring af det specialiserede socialområde*. Lokaliseret: 25. november 2023. <https://www.kmd.dk/indsigter/kmd-analyse-kommunernes-styring-af-det-specialiserede-socialomraade>

Davidsen, M., Rosendahl Jensen, Ekholm, O. , Ellegaard Ibáñez Román, J., Rossen Møller, H. A., S. Kragelund, K., Illemann Christensen, A., (2022, 10. marts). *Danskernes Sundhed*. Lokaliseret d. 21. november 2023 på: <https://www.sst.dk/-/media/Udgivelser/2022/Sundhedsprofil/Sundhedsprofilen.ashx>